

Nekoliko o pomnožitvi vinske trte.

(Dalje in konec.)

Ako pri izvolitvi in pripravi v pomnoženje namenjenega mladega lesa vinske trte na vse do zdaj omejeno pazimo, gotovo nam bode naš trud z dobrim, izvrstnim vspehom povrnjen, ako tudi dolgost kovči v pošteb vzamemo. Brez določitve prave dolgosti je pa ves ostali trud bolj ali manj zastoj. Velika važnost tako imenovanih kroninih kovčnikov je že dokazana; tudi je bilo povedano, kako je kovči pripravljati treba, da jih dobimo zadosti in krepke. Rekli smo namreč, da mora kovč kreposti življenja bogatim koščičkom končati, to je, ali z dveletnim prstanom, ali pa z očesom in členom.

Al kaj nam vsa na to mesto tako rekoč koncentrirana krepost življenja hasni, ako je ne izbudimo, ako je takim okoliščinam ne podvržemo, pod katerimi se lahko razvijati prične? — K razvitku vzbudi se pa le s tem, da se vstreže glavnemu dvema pogojema, to je, zadostni dotiki s zrakom in zadostnemu vplivu nadzemeljske gorkote, katerema se mora prosta pot pustiti, kajti brez teh dveh zadrembe nakupičena krepost; in konečno zaspí za zmirom. Prosto pot pustimo pa obema, ako naše kovči v primerno zrahljani svet primerno globoko vsadimo. Ako ni svet rahel, ali pa, ako v sicer rahlem svetu pregloboko sadimo, to je predolge kovči puščamo, nečimerna ostane vsa nada dobrega vspeha. Poglejmo umnega vrtnarja, kedar si skuša svoje cvetlice s pomočjo cimic pomnožiti, — kam jih potakne? — v zemljo s peskom zelo pomešano. Peska pa gotovo za to ne primeša, da bi iz njega rastlinam kaj hrane prihajalo, ampak čisto samo zaradi rahlosti. Poglejmo umnega gozdarja. On, ako si hoče vrb ali pa topolov itd. pomnožiti, ne vzame sajenic in pa železnega kola — štange — na ramo (kar večidel neumni kmetovalci storé), ampak podá se s sajenicami in kopalnim orodjem na mesto zasaditve. Vspeh obeh je pa se ve da tudi različen, kajti vrtnar opravi nekoliko večje delo enkrat za vselej, gozdar ima pa s potikanjem vedno opraviti. Umni vrtnar in umni gozdar pa razen na rahlost tudi na pravo globokost mislita, in bodo naj sajenice dolge kolikor hočejo, ona jih vendar čez neko gotovo globokost ne bosta potaknila, ker vesta, da se v preobili globokosti krepost življenja vzbuditi ne more, in to zato ne, ker zrak in gorkota nimata dovoljnega dohoda.

In v resnici se lahko prepričamo, da je globokost, do katere se sajenice lahko dobro ukorenijo, ostro določena; kajti izkopajmo dva ali dva in pol, tri ali tri in pol, in pa celó štiri čevlje globoko nasajeno ozelenelo sadiko; in pri vseh bomo našli, da globokejša kakor dva ali pa dva in pol čevlja ni jedna krepkih korenin zagnala ni, če tudi je še tako dobro bila z vsem preskrbljena. Našli bomo pa tudi, da so pregloboko sajene zelo slabe, večji del pa — suhe.

Kar veljá pa za umnega vrtnarja in gozdarja, veljati more tudi za umnega vinorejca, da! za tega še v veliko večji meri. On naj toraj pri pomnožitvi vinske trte, to je pri zasajenju novih vinogradov za to skrbi, da svet globoko prekoplje — manj kakor 3 čevlje nikdar — ter da v prekopani svet kovči pregloboko ne zasaja, to je, da jih — ker je najboljša, da le eno okó iz zemlje gleda — daljše kakor 2 čevlja, ali pa k večjemu 2 čevlja in pol nikdar ne reže. Misel, da se z daljšimi, 3 do 4, ali celó 5 čevljev dolgimi kovči nov zasad suše obvaruje, je popolnoma bôsa; kajti kaj pomaga dolgost petih čevljev, ako pa trsje goli ostanejo? — nič. Suše obvaruje se pa novi zasad lahko s tem, da se namesti dolgih kovči dolge že vko-

reničene bilfe vzamejo, kajti ako se tudi v preveliki globočini korenike z nova narediti ne morejo, pa v tej vendar lahko naprej rasto, se ve da ne pri vseh rastlinah — pri drevji že ne — pri trti pa gotovo. Dolge bilfe doseči pa ni nikaka umetnost, vsaj lahko kovči kolikor hočemo poveševno ali ležeče zabilfajo.

To, kar je bilo v vsem do zdaj nasvetovanega, naj bi si še posebno Vipavci dobro zapomnili, po tem naj bi pa tudi v bodočnosti ravnali; kajti ravno pri njih so, gledé pomnožitve vinske trte, zelo vse napake domá. To trdimo iz prepričanja.

D. R.

Politične stvari.

Poslanca Bärenfeinda govor v državnem zboru.

V zadnjem listu smo omenili govora poslanca Bärenfeinda v 20. seji državnega zbora pri glasovanju za dovolitev novincev (rekrutno postavu), in obljubili svojim bralcem priobčiti ga po stenografičnih zapisnikih. To obljubo s slovenskim prevodom „Slovenčevim“ spolnimo danes. Poslanec Bärenfeind je govoril tako le:

„Če sem prosil besede, zgodilo se je to iz tega namena, da utemeljim svoje glasovanje, ker bom glasoval za postavu, kajti teža te postave sloni na ramah kmetiškega stanu, o katerem se govori, da je najtrdnjša in najzvestejša podpora državi.

Predno pa oddam svoj glas, mislim, da imam dolžnost in pravico preiskavati, kako država povrača dolg, kako se véde proti kmetiškemu stanu. Ta preiskava pelje, žalibog! k spoznanju, da država kmetiški stan ne le v nemar pušča, timveč še marsikaj počenja z njim, kar njegovo dobro voljo, zvestobo in udanost njegovo v hudo skušnjavo zapeljava.

Kmetiški stan se po večini bliža propadu, kakor je tudi obrtnija že na kant prišla. Na tej strani sistema vladanja, na oni materijalno pomanjkanje sta vzrok in nasledek, ki se neločljivo skup držita.

Trdi se, da se je zapazilo, da splošna revščina in nadloge kmetiškega stanu v vladinih krogih ne narejajo dosti vtiska, da se tam za zadovoljnost ali nezadovoljnost ljudstva malo zmenijo, da jim je za godrnjanje milijonov zvestih podložnikov malo mar in da se dežele le kot predmeti za davke in zaloge novincev (rekrutov) v ozir jemljó. Zapazilo se je, da se je delovanje vlade skazovalo le s tem, da so se po umetno pridobljenih večinah državnega zbora Dunajskega kovale postave, ki so pogosto v nasprotju s potrebami in pravicami dežel. Tako daleč je že prišlo, da se narodi že pred vsakim sklicanim državnim zborom tresejo, ker morajo vselej se pripraviti na novo razžaljenje. Posebno kmetiški stan se po nemogočih javnih bremenih (davkih) in po napačno urejenem organizmu močno stiska. Posameznim deželam pri tem vsled centralističnih postav ni mogoče vrediti se po različnih lastnih potrebah in merodajnih svojih razmerah.

Kmetiški stan trpi dalje zavoljo splošne javne nevarnosti, ki je dospela že do neprenesljive mere in ki je pravo zasmehovanje države s postavami. Jaz moram obžalovati, da se vladi nič ne mudi odgovoriti na mojo, to stvar zadevajočo interpelacijo.

Dalje kmetiški stan po pravici toži, da se ni le mir med cerkvijo in šolo skalil, temveč da se ravno zdaj po splošnem glasu ljudstva tudi dela na to, da se razkolstvo, ki se na posvetnem polju že povsod šopiri, presadi tudi na polje cerkveno, — toži se, da njegova mladina v ljudski šoli divja postaja, da se njegovi sinovi v vojaški službi zapeljujejo k zaničevanju svojih

verskih načel in domu prišedši popolnoma neubogljivi postanejo, — toži se, da vlada popolnoma nevarne, priproste molitvene družbe prepoveduje in razpušča, društva pa s popolnoma čudnimi nazori, kakor tudi socijalno-demokratska društva pa se jej čisto nenevarna zdé. Kmetiški stan toži, da ga bogatinstvo prav brez vse brambe sme odirati, da industrijstvo, ki mu odteguje delalne moči in pri kakem zastanku svoje družali, spustivši jih brez kruha, pošlje beračijoče in ode-rajóče v hišo, se enostransko pospešuje, — toži zaradi odtegnjenih mu pravic v državnem in deželnem zboru, tako da ni zastopan po meri svojih davkov. Kmetiški stan toži, da so se mu prošnje do cesarja raztrgane in razrezane nazaj dajale in da se je moral zavoljo njih še odgovarjati pred sodnijami.

Tako pa trpi celo telo, če je tudi le en ud bolan.

Res se ne more razumeti, kako da država, ki vendar še za svoje sovražnike ima velikodušnost in usmiljenje, more biti v stanu s svojimi lastnimi narodi biti v vednem boju. Vladi manjka vsakake dobrovoljnosti in vsakega ozira, to je! Na ta način se razume, da vlada pri ljudstvu nima nikakoršnega zaupanja, pač pa pri vseh pravih domoljubih zbuja najresnejše skrbi.

Vendar-le bom glasoval za predlog postave; al nihče naj v tem glasovanju ne vidi zaupnice sedanji vladni sistemi, ker za zaupnico po vsem, kar sem rekel, nimam pač nikakoršnega vzroka.“ —

Tako odkritosrčno je govoril kmet. Ustavoverski časnikarji so napadali ta govor s tem, da so rekli, da ga ni sam naredil, da se ga je iz glave naučil, kakor mu je bil napisan. To pa je le jalovo odbijanje tega, kar drugač pobiti niso mogli. Kar je Bärenfeind govoril, je gotovo glas milijonov družih kmetov. Naj bi vlada ne bila gluha pri tacih tožbah, dokler ni — prepozno!

Spomini na deželni zbor Kranjski.

Obravnava o zalogi slovenskih šolskih knjig.

Govor dr. Coste.

(Dalje.)

Gospod Dežman je tudi rekel, da se sliši iz Ogerskega in Hrvaškega mnogo tožeb in da se je na univerzi v Gradci vprašanje stavilo, ali ne bi dobro bilo, hrvaškim in ogerskim učencem zabraniti, da ne smejo stopiti na graško univerzo. Da se je to vprašanje stavilo, ne dvomim, ker sem tega prepričanja, da je marsikteri profesor v Gradci tako vnet za nemško idejo, da ga groza popade, ako sliši kaj slovanskega ali ogerskega. Konstatirati pa moram tukaj, da sedanje hrvaške gimnazije so jako dobro znane in gotovo prav nič slabše, nego naše, in da se morda marsikateri na hrvaški gimnaziji več nauči, kakor pri nas, ker učenec sliši prednašanje v svojem maternem jeziku, kateri bolj gré do srca in do uma, kakor tuj jezik.

Če je pa gosp. Dežman rekel, da bi morale biti vse srednje šole v Avstriji take, da se poduk le v nemškem jeziku daje, je to zahteva, katera ne samo členu 19. državne osnovne postave nasprotuje, temveč tudi sedanjim šolskim ukazom. Ali nimamo v Avstriji Poljskih, Rusinskih, Českich in Laških šol? Ali misli gosp. Dežman, da se bodo vse te šole danes odstranile zaradi tega, ker on to za potrebno spozná za vresničenje „Reichsidee-e“? A on to prav napačno imenuje „Oesterreichische Reichsidee“! Avstrijska državna ideja ni ta, da bi se narodi ponemčevali, temveč Avstrijska državna ideja je ta, da naj bode pravična vsem národom, kakor to člen 19. naših državnih osnovnih

postav določuje. (Dobro!) Naj se vresniči geslo cesarja Franca I., kakor je napisano na Dunajskih dvornih vratih: „*Justitia regnorum fundamentum*“ (pravica je kraljestvom podslomba)! Če pa hočemo narode siloma v nemški narod prenarediti, potem pač ne bode več „*justitia*“ veljala. (Dobro!) Mi ne poznamo „državnega“ jezika. Presvitli cesar sam govori s tistim, ki k njemu pride, v njegovem jeziku, z Ogom ogersko, s Hrvatom hrvaško, z drugim zopet česko ali poljsko. Sklicujem se tukaj tudi na državni zakonik, ki izhaja v vseh jezikih države; sklicujem se tudi na to, da, čeravno je v Dunajskem parlamentu poglavitni jezik nemški, vendar je še vsakemu poslancu na voljo dano tako govoriti, kakor mu jezik teče in srce bije. (Dobro!)

Druga ovira, katero je gosp. Dežman omenil, je, da nam manjka učiteljev. To je istina; al to se ne godi samo nam tako, temveč vsem narodom v Avstriji, in, če pregledujemo razpise služeb, bomo videli, koliko služeb je praznih ne samo za srednje, temveč ravno za ljudske šole. Tudi za tožbo tedaj, da imamo premalo učiteljev, nič družega ni, ko stara tožba, katero izrekujejo tudi druge dežele. Po sto in sto učiteljskih služeb je izpraznjenih na Českem, kjer ne morejo dobiti učiteljev, in ravno tako manjka učiteljev tudi v spodnji in zgornji Avstriji. To pa tudi ne more drugače biti, ker se je toliko novih šol ustanovilo.

Gosp. Dežman je tudi rekel, da 10.000 gld. bode premalo za tak šolski zaklad. Da! temu moram pritr-diti, in dobro bi bilo ustanoviti zaklad z več denarji; al mi se moramo ozirati na revščino naše dežele in zaradi tega ne moremo nasvetovati več nego 10.000 gld. Ni se nam bati tega, da bi v prihodnji sesiji moral sl. deželni zbor zopet novo svoto dovoliti, ker bomo skušali s tem zadostiti vsaj najpotrebnejšim zahtevam sedanjega časa. Da ne bomo velikega besednika slovensko-latinskega ali grško slovenskega v natis dali, to je istina. To ni mogoče in tega tudi ne bode nobeden zahteval od nas, ker nam je mnogo bolj potrebna kaka druga stvar. Nam je potreba učnih in šolskih knjig ne samo, da se naša mladež lože uči, da bolje razume, kar se uči, temveč zaradi tega, ker se v viših realkah in gimnazijah naši mladenči izrejujejo v vseh stvaréh potrebnih za praktično življenje. Ako se v šolah ne naučijo slovenskih tehničnih in strokovnjaških izrazov, kako jim bode mogoče, v svojem času na Slovenskem služiti za advokata, zdravnika, sodnika, uradnika itd.? Potem se zgodi, kakor dan danes, da brez popolnega znanja slovenskega jezika prevzamejo take službe, v katerih imajo občevati s slovenskim ljudstvom, pa ne morejo.

Res je pa, da se je težko nadjati, da bomo dosti pisateljev našli, in to tem manj, ker je finančni odsek predlog deželnega odbora nekoliko skrčil. Al o tem bodem pozneje govoril pri 5. točki, in tudi tam svoj predlog stavil.

Zdaj hočem le konstatirati to, da je gosp. Dežman sam rekel, da je treba učiteljem kako nagrado dati; kajti noben učitelj se ne bode samo zaradi časti na literarno polje podal, ampak le, če bode tudi materialnega dobička pričakovati smel. Gospod Dežman je to sam pripoznal, da bode težko slovenskih rokopisov dobiti, če pisateljem nobene nagrade ne bomo privolili.

Dolgo in obširno je govoril gosp. Dežman tudi o tem, koliko se šolskih knjig dandanes piše, kako pridejo vsako leto ali skoraj vsakega pol leta nove knjige na dan in kako so obtoženi stariši naših učencev ravno s to nadlogo; al strokovnjaki, ki se „*par excellence*“ strokovnjaki imenujejo, niso s tem nič zadovoljni. Jaz sem z mnogimi govoril in vsi so pripoznali veliko to in nepotrebno nadlogo; vsi so rekli, da je to velika ovira našim šolam. Če mora učenec vsak se-